

Història

Els savis de casa. Gironins a l'Institut d'Estudis Catalans (1907-2007)

Xavier Carmaniu Mainadé

Al nostre país, aquest 2007 serà recordat, entre moltes altres coses, com l'any de Frankfurt. Més exactament, l'any en què la Fira del Llibre de Frankfurt cedeix un espai -i això no sempre és sinònim d'atenció- a la cultura catalana.

La casualitat ha volgut que aquest esdeveniment coincideixi amb el centenari de la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). És més que probable que sense la iniciativa d'Enric Prat de la Riba ara fa un segle la nostra literatura no hagués arribat mai a Frankfurt, perquè un dels primers objectius de l'IEC va ser normativitzar la llengua catalana per convertir-la en un vehicle de comunicació eficaç.

La porta de l'Institut, quan tenia la seu al carrer del Bisbe, de Barcelona.

Al llarg dels seus primers cent anys de vida, l'Institut ha tingut 34 membres de la demarcació de Girona: 31 homes i 3 dones

Més enllà d'això, però, des del 1907 es va voler que l'Institut fos un dels pilars fonamentals d'una cultura catalana moderna i internacional. Ho demostra el fet que, tot just quatre anys després de la seva fundació, s'organitzés en tres seccions: la Històrico-Arqueològica, que era la primigènia; la Filològica, encarregada de les normes ortogràfiques i del diccionari general de la llengua; i la de Ciències, on es van agrupar les disciplines que segons Prat de la Riba eren «les predilectes de la civilització contemporània» i que, a més, comportaven «progrés material i prosperitat econòmica». La reorganització en diverses ocasions d'aquesta Secció de Ciències per donar cabuda a noves especialitats permet afirmar que el president de la Mancomunitat tenia raó: el 1968 en va sorgir la Secció de Filosofia i Ciències Socials, i el 1989 es van crear la Secció de Ciències Biològiques i la de Ciències i Tecnologia. Així doncs, actualment l'Institut d'Estudis Catalans està dividit en cinc seccions, cadascuna de les quals, segons els estatuts de l'IEC, pot estar formada per un màxim de 28 membres numeraris escollits pel ple. Com que el càrrec és vitalici, també existeix la categoria de membre emèrit, pensada per als numeraris de més edat que sol·licitin ser eximits de les obligacions estatutàries.

La institució sempre ha vetllat perquè entre els seus integrants hi hagi persones procedents de tots els territoris de parla catalana. Relacionats amb la demarcació gironina n'hem localitzat 34. D'aquests, 15 són morts i 19 continuen en actiu. En conjunt, la majoria són homes; només hi hem trobat tres dones.

Secció Filològica

En aquesta secció, des de sempre la més nombrosa, va ser on va col·laborar el degà dels gironins de l'Institut: el sacer-

Sessió clandestina de l'Institut al domicili de Lluís Bonet i Garí, durant la dictadura franquista.

dot Frederic Clascar Sanou. Nascut a Santa Coloma de Farners el 1873 i mort a Barcelona el 1919, Clascar va ingressar a l'IEC el febrer de 1911 com a membre fundador de la Secció Filològica. Tot i que no va aconseguir veure culminat el seu somni de traduir la Bíblia al català, sí que va publicar el Gènesi i part dels Evangelis. A més, els seus manuscrits van ser la base per als treballs de la Fundació Bíblica Catalana.

Set anys després, el 1918, s'incorporaren a la Filològica dos dels escriptors més importants que ha tingut la zona de Girona entre els segles XIX i XX: Jaume Bofill Mates —conegut amb el pseudònim de Guerau de Liost— i Joaquim Ruyra Oms. El primer ha passat a la història per ser un dels puntals del noucentisme, amb poemaris com *La muntanya d'ametistes*, mentre que del segon destaca el famós *Marines i boscatges*. A l'Institut, Ruyra col·laborà amb Pompeu Fabra recopilant mots per a la confecció del *Diccionari*.

Va haver de passar mig segle perquè un altre gironí ingressés a aquesta secció: Eduard Valentí Fiol, nascut a Pals el 1910 i mort el 1971, va entrar a l'IEC el 1968. Era llicenciat en filolo-

gia clàssica, i des de les aules de la Universitat de Barcelona (UB) i de la Universitat Autònoma (UAB) va deixar una petja inesborrable als seus alumnes. Paral·lelament, va traduir clàssics grecs i llatins per a la Fundació Bernat Metge i, a més, va realitzar estudis sobre literatura catalana contemporània, dedicats, entre altres, a Joan Maragall i al moviment modernista.

Tot i que no era nascuda a les comarques gironines, entre persones que han format part de l'Institut relacionades amb la nostra demarcació, no podem passar per alt Maria Àngels Anglada. Va néixer a Vic el 1930 i va incorporar-se a l'IEC el 1991. És coneguda sobretot com a narradora i poeta, però també val la pena destacar els seus treballs de crítica literària i la predilecció que sentia pels mites grecs, fruit de la seva formació en el camp de la filologia clàssica. L'escriptora va representar l'IEC dins del Consell Social de la Universitat de Girona des de l'any 1996. L'any 2004 la UdG va crear la Càtedra M. Àngels Anglada, dirigida des de l'inici per la professora Mariàngela Vilallonga, que des del 2005 també forma part de l'Institut.

Els gironins de l'Institut

Secció	Membres ordenats per any d'ingrés a l'IEC
Filològica	Clascar Sanou, Frederic (1873-1919). IEC: 1911 Bofill Mates, Jaume (1878-1933). IEC: 1918 Ruyra Oms, Joaquim (1858-1939). IEC: 1918 Valentí Fiol, Eduard (1910-1971). IEC: 1968 Anglada d'Abadal, M. Àngels (1930-1999). IEC: 1991 Verdaguer Juanola, Pere (1929). IEC: 1993 Gifreu Pinsach, Josep (1944). IEC: 1993 Rigau Oliver, Gemma (1948). IEC: 2002 Vilallonga Vives, Mariàngela (1952). IEC: 2005 Prats Domingo, Modest (1936). IEC: 2005
Històrico- Arqueològica	Vicens Vives, Jaume (1910-1960). IEC: 1958 Palol Salellas, Pere de (1923-2005). IEC: 1978 Nadal Oller, Jordi (1929). IEC: 1993 Soler Masferrer, Narcís (1948). IEC: 1996 Montagut Estragués, Tomàs de (1952). IEC: 2001 Garriga Riera, Joaquim (1945). IEC: 2002 Simon Tarrés, Antoni (1956). IEC: 2007
Filosofia i Ciències Socials	Galí Coll, Alexandre (1886-1969). IEC: 1968 Colomer Pous, Eusebi (1923-1997). IEC: 1968 Triadú Font, Joan (1921). IEC: 1979 Figa Faura, Lluís (1918-1996). IEC: 1987 Puig-Salellas, Josep M. (1924-2007). IEC: 1988 Terricabras Nogueras, Josep M. (1946). IEC: 1995
Ciències	Carreras Artau, Joaquim (1894-1968). IEC: 1944 Alsina Bofill, Josep (1904-1993). IEC: 1961 Teixidor Batlle, Josep (1920-1989). IEC: 1967
Ciències Biològiques	Bolòs Capdevila, Oriol de (1924-2007). IEC: 1964 Vigo Bonada, Josep (1937). IEC: 1978 Carreras Barnés, Josep (1943). IEC: 1990 Bertranpetit Busquets, Jaume (1952). IEC: 1994
Ciències i Tecnologia	Bonet Guinó, Eduard (1936). IEC: 1978 Casal Fàbrega, Joaquim (1948). IEC: 1989 Pagès Fita, Jaume (1946). IEC: 1992 Serrat Congost, David (1949). IEC: 1996

Catedràtica de filologia llatina, Vilallonga és especialista en la literatura llatina del Renaixement català. En aquest sentit, darrerament ha treballat per divulgar la figura del cardenal Margarit a través d'una exposició a la Fontana d'Or i un simposi internacional celebrat a la UdG.

Aquell mateix 2005 un altre eminent filòleg i professor gironí, Modest Prats, va ingressar a l'IEC. Aquest sacerdot, nascut a Castelló d'Empúries, és un dels màxims estudiosos del nostre idioma, amb obres tan remarcables com la monumental *Història de la llengua catalana*, escrita conjuntament amb el també filòleg Josep Maria Nadal.

Entre els integrants de la Secció hi ha dos banyolins. El més veterà és Pere Verdaguer Juanola, membre de l'Institut des del 1993. Va ser professor de llengua i literatura catalanes de la Universitat de Perpinyà fins a la seva jubilació, el 1994. Ha consagrat bona part de la seva trajectòria intel·lectual a l'elaboració d'estudis relacionats amb la Catalunya Nord. A més, va ser un dels fundadors, i secretari general, de la Universitat Catalana d'Estiu. L'altra és Gemma Rigau Oliver, que forma part de l'IEC des del 2002. La seva principal especialitat és la lingüística, a la qual ha dedicat algunes de les seves recerques més importants. És catedràtica de filologia catalana de la UAB des del 1989.

Encara que també és fill del Pla de l'Estany, Josep Gifreu Pinsach (Palol de Revardit, 1944) mereix un punt i a part perquè, tot i que és membre de la Secció Filològica, se'l vincula sobretot al camp del periodisme, ja que és doctor en ciències de la informació per la UAB i catedràtic de comunicació de la Universitat Pompeu Fabra (UPF). De fet, la seva especialitat és la relació entre la sociolingüística i les polítiques de comunicació.

La llista de membres gironins de la Secció Filològica comença i acaba amb dos sacerdots: Frederic Clascar i Modest Prats

Secció Històrico-Arqueològica

Tradicionalment s'ha dit que la demarcació gironina té fama de ser terra d'historiadors, però la seva aportació al plenari de l'Institut d'Estudis Catalans ho demostra només relativament. En total, hem trobat set gironins en aquesta secció. Dos ja són morts: Jaume Vicens Vives i Pere de Palol Salellas. Tant l'un com l'altre són molt coneguts, i és difícil dir-ne res que no se sàpiga. Vicens va formalitzar el seu ingrés a l'IEC el maig de 1958, quan ja era catedràtic d'història moderna de la UB. Com és prou conegut, per la seva voluntat innovadora se'l considera un dels historiadors més influents de Catalunya. Pel que fa a Palol, mort el 2005, va formar part de l'Institut des de 1978, i entre 1989 i 1995 va presidir la Secció Històrico-Arqueològica. La seva trajectòria com a especialista en arqueologia paleocristiana i medieval ha estat reconeguda internacionalment.

El 1978 també va ingressar a l'IEC Jordi Nadal Oller, catedràtic d'història econòmica de la UB. Nascut a Cassà de la Selva el 1929, va ser deixeble de

Institut d'Estudis Catalans

Vicens Vives, i els seus treballs són imprescindibles per conèixer el procés d'industrialització tant de Catalunya com d'Espanya.

No va ser fins al 1996 que es va produir una nova incorporació gironina a la secció: el catedràtic de prehistòria de la UdG Narcís Soler Masferrer, nascut a Besanó el 1948. És un dels màxims especialistes de l'època paleolítica, ha dirigit nombroses excavacions i, recentment, ha portat a terme campanyes al nord d'Àfrica, en un interessant projecte de suport al poble sahrauí.

Amb l'arribada del segle XXI hi ha hagut tres entrades més. La primera, el

2001, va ser la de Tomàs de Montagut Estragués, nascut a la localitat ripollesa de Campelles el 1952. És catedràtic d'història del dret i de les institucions de la UPF des del 1993 i ha estudiat, entre altres temes, la història dels juristes catalans i les seves doctrines.

El 2002 va ser el torn de Joaquim Garriga Riera. Si bé va néixer a Malgrat de Mar el 1945, l'inclouem en aquest repàs biogràfic perquè des del 1996 és catedràtic d'història de l'art modern de la UdG. Un dels seus treballs de més repercussió pública va ser el catàleg de l'exposició «De Flandes a Itàlia. El canvi de model en la pintura del s. XVI a Catalunya: el bisbat de Girona», organitzada pel Museu d'Art.

La incorporació gironina més recent ha estat Antoni Simon Tarrés, nascut el 1956, catedràtic d'història moderna de la UAB i director de l'extraordinari *Diccionari d'historiografia catalana*, una obra de gran importància per sistematitzar aquesta disciplina al nostre país.

Secció de Filosofia i Ciències Socials

També trobem sis homes vinculats amb Girona a la Secció de Filosofia i Ciències Socials, alguns de tan reconeguts com el pedagog Alexandre Galí Coll, nascut a Camprodon el 1886. Galí va ingressar a l'Institut el 1968, però malauradament va morir

L'olotí Oriol de Bolòs (primer per l'esquerra), amb Pere Bohigas i Ramon Aramon, en una sessió de l'Institut.

tot just un any més tard. Era catedràtic de metodologia de l'ensenyament del llenguatge de la UB i va publicar la detallada *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya*.

Aquell 1968 també va entrar a la institució el jesuïta Eusebi Colomer Pous. Nascut a Girona el 1923, Colomer va estudiar teologia i filosofia. Després de ser professor en diferents universitats, va ser nomenat catedràtic emèrit de la Universitat Ramon Llull (URL). Va morir el 1997.

L'any anterior, el 1996, també havia mort Lluís Figa Faura, palamosí, nascut el 1918 i membre de l'IEC des del 1987. Va ser degà del Col·legi de Notaris de Barcelona i catedràtic de doctorat de la Facultat de Dret de la UB. A més, va treballar intensament per recuperar el dret civil català.

Curiosament, des del 1998 va formar part de l'Institut un altre gironí degà dels notaris barcelonins: Josep Maria Puig-Salellas, nascut el 1924 i mort el maig de 2007. A més, Puig-Salellas fou membre de la Comissió Jurídica de la Generalitat i, entre el 1986 i el 1999, presidí el Consell Social de la UB.

Entre els que continuen en actiu hi ha el pedagog i literat Joan Triadú Font (Ribes de Freser, 1921), que s'ha caracteritzat per mantenir activa la nostra cultura en els temps més difícils. En aquest sentit, durant el franquisme va publicar antologies poètiques i de contes per evitar la dispersió de les lletres catalanes. El 1992 va rebre el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, i el 2001 la Medalla d'Or de la Generalitat.

En aquesta secció de l'IEC hi ha un altre gran nom de la cultura catalana relacionat amb Girona: Josep Maria Terricabras, nascut a la població maresmenca de Calella el 1946 i director de la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani de la

M. Àngels Anglada d'Abadal.

UdG, des d'on han donat conferències intel·lectuals de talla mundial com ara Paul Ricoeur, Eric Hobsbawm o Noam Chomsky. Terricabras és membre de l'Institut des del 1995.

Secció de Ciències

Tal com hem explicat, la Secció de Ciències s'ha reorganitzat diverses vegades. Això explica que, a l'hora d'ingressar a l'IEC el 1944, el catedràtic de filosofia de la UB, Joaquim Carreras Artau, en formés part. Nascut a Girona el 1894 i mort el 1968, Carreras era especialista en història del pensament, i, sobretot, es va dedicar a les figures de Ramon Llull i Arnau de Vilanova.

El segon gironí de la Secció va ser el metge Josep Alsina Bofill (Palafregell, 1904). Aquest especialista en nefrologia, membre de l'Institut des del 1961, va contribuir enormement a la normalització del llenguatge científic català col·laborant en l'anomenat *Vocabulari mèdic*. Però destaca sobretot per haver estat president de l'IEC els anys decisius de 1974 a 1978. Va rebre la Creu de Sant Jordi i va morir el 1993, als 89 anys.

Joaquim Ruyra Oms.

El 1967 es va incorporar a la institució Josep Teixidor Batlle (Llers, 1920-1989). Llicenciat en ciències exactes i catedràtic de geometria analítica i topologia de la UB, se'l considera un dels promotors de la modernització dels mètodes d'ensenyament de les matemàtiques a l'Estat espanyol.

Secció de Ciències Biològiques

El 1989, la Secció de Ciències es va desdoblar en dues de noves. Una es va anomenar Ciències Biològiques. El seu primer president va ser el botànic olotí Oriol de Bolòs Capdevila, desaparegut el 2007 i un dels màxims especialistes en florística i geobotànica. Entre els seus col·laboradors més pròxims hi havia Josep Vigo Bonada, de Ribes de Freser. Vigo és catedràtic de botànica de la UB i forma part del ple de l'IEC des del 1978. Els dos botànics van publicar conjuntament *Flora dels Països Catalans*, obra cabdal de la seva disciplina.

A Ciències Biològiques també hi trobem el catedràtic de bioquímica i biologia molecular de la UB Josep Carreras Barnés. Nascut a Palamós el

Comença a ser hora de crear un diccionari rigorós i ambiciós sobre les gironines i els gironins més importants dels segles XIX i XX

Jaume Bofill i Mates.

Pere de Palol Salellas.

Jaume Vicens Vives.

1943, Carreras va ingressar a l'Institut el 1990 i ha presidit la Secció de 1992 a 1994. A més, ha ocupat la vicepresidència de l'IEC en dues ocasions, primer entre 1995 i 1998 i, després, del 2001 al 2002. Les seves especialitats científiques són l'enzimologia i la regulació metabòlica.

La darrera incorporació de les comarques gironines data de 1994. Va ser la de Jaume Bertranpetit Busquets (Camprodon, 1952), doctor en biologia i catedràtic d'antropologia de la UB. Bertranpetit es dedica molt especialment a l'anàlisi del genoma humà, sobretot per estudiar-ne l'evolució i, d'aquesta manera, reconstruir l'origen i la història de les poblacions.

Secció de Ciències i Tecnologia

L'altra branca nascuda del reajustament de 1989 s'anomena Secció de Ciències i Tecnologia. Entre els seus membres hi ha quatre gironins.

El més veterà és el doctor en ciències matemàtiques Eduard Bonet Guinó (Girona, 1936), ja que forma part de la institució des del 1978. És professor de la Universitat

Politécnica de Catalunya (UPC) i director del programa doctoral d'ESADE. A més, presideix el Consell Català d'Estadística.

La següent incorporació data de 1989. Va ser la de Joaquim Casal Fàbrega (Palau-sacosta, 1946). Catedràtic d'enginyeria química de la UPC, Casal va presidir la secció entre 2001 i 2002; després va ocupar la Direcció General de Recerca de la Generalitat. Un dels seus camps de treball és l'anàlisi del risc tecnològic. A més, va ser un dels impulsors de la Primera Trobada Europea sobre Indústria Química i Medi Ambient.

El rector de la UPC, Jaume Pagès Fita, i membre de l'IEC des del 1992, també és fill de Girona: hi va néixer el 1946. Catedràtic de mecànica, matemàtiques i automàtica, va ser el conseller delegat del Fòrum de les Cultures 2004.

L'actual president d'aquesta Secció és David Serrat Congost (Sant Joan de les Abadesses, 1949), que va ingressar a l'Institut el 1996. El 1997 va ser nomenat director general de recerca, càrrec que va deixar el 2002 per ser rector de la Universitat de Vic, on va

estar fins al 2006; actualment és catedràtic de geodinàmica de la UB.

La necessitat d'un diccionari biogràfic gironí

Probablement alguns dels noms apareguts en aquest article resultaran familiars als lectors, mentre que altres els seran desconeguts, qui sap si oblidats o, simplement, per manca de constància de la seva relació amb la demarcació gironina. Sigui com sigui, queda ben demostrat que aquestes comarques són fecundes en grans personatges de totes les disciplines.

Ara bé, què passarà quan les properes generacions vulguin conèixer la trajectòria de les persones rellevants del nostre territori? Comença a ser hora de pensar a crear un diccionari biogràfic rigorós, ambiciós i ampli on es recopili la màxima informació possible sobre les gironines i els gironins més importants dels segles XIX i XX. És un deute que hauríem de contraure amb els nostres hereus del segle XXI.

Xavier Carmaniu Mainadé
és historiador.